

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ОРКЕСТРОВОГО КОЛЕКТИВУ

У статті виокремлені проблеми, що мають місце у підготовці диригента оркестрового колективу для поліфункціональної творчої діяльності. Обґрунтовано роль практики студентів, її значення у формуванні професійних навиків та особистісних якостей.

Ключові слова: колективне виконавство, диригент, оркестр, професійна діяльність.

В статье выделены проблемы, имеющие место в подготовке дирижера оркестрового коллектива для полифункциональной творческой деятельности. Обоснована роль практики студентов, ее значение в формировании профессиональных навыков и личностных качеств.

Ключевые слова: коллективное исполнительское, дирижер, оркестр, профессиональная деятельность.

In the offered article are rotined problems which take place in preparation of bandleader of orchestral collective for to creative activity. Grounded role of practice of students, its value, in forming of professional skills and personality qualities.

Key words: collective performance, bandleader, orchestra, professional activity.

Сучасні зміни в суспільстві не могли не торкнутися й культурної сфери. Адже саме культурна парадигма висуває вимоги до фахівців, які спроможні не лише адаптуватися до умов постіндустріального суспільства, а й задовольняти естетичні потреби населення. Природно, це спонукає до перегляду системи підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, зокрема культурно-мистецької сфери. Особливі вимоги ставляться і до підготовки керівників оркестрових колективів.

Питання колективної творчості, роботи з різноманітними колективами розглядалися рядом науковців. Так, О.С.Каргін, І.Г.Маринін, С.М.Мальков, Є.І.Смирнова, М.Є.Соколовський, В.П.Подкопаєв, В.А.Соловйов, В.Ф.Чабанний та ін. обґрунтовують таку діяльність як сукупність організаційних, навчально-виховних та художньо-творчих завдань, виконання яких перебуває у тісному взаємозв'язку. Також слід зазначити, що кожен із компонентів (організаційний, навчальний, виховний, репетиційний, концертний) багатогранного процесу навчання має свою специфіку, хоча на практиці вони реалізуються у комплексі.

Окремі напрями навчально-виховної діяльності керівника аматорського оркестрового колективу відображено в дослідженнях О.Ільченка [2], О.Олексюк [4], В.П. Лапченка [7], де значну увагу приділено інтенсифікації розвитку музичного мислення студентів, формуванню їх пізнавальної активності засобами музики, принципам музично-естетичного виховання.

Для подальшого розкриття означеної проблеми спробуємо хоча б частково розкрити специфіку діяльності диригента професійного та аматорського колективів.

Якщо порівняти діяльність диригента професійного й аматорського колективів, то можна побачити суттєву відмінність в їх організаційному, педагогічному та психологічному аспектах. Основою функціонування професійного колективу у загальному творчому процесі є професійний обов'язок, підкріплений матеріальним стимулом. Хоча також не варто відкидати таких особистісних якостей, як потреба самоствердитися та загальний позитивний моральний клімат у колективі. Однак, незважаючи на викладене вище, вони – не домінуючий фактор функціонування колективу. Від диригента такого колективу, в першу чергу, вимагається наявність високих музично-теоретичних знань та практичних навичок роботи з оркестром. Саме це є запорукою творчого зростання колективу.

Основою функціонування аматорського колективу є інтерес учасників, який не підкріплюється матеріально. Тому для підтримки колективу його диригент повинен постійно бути в пошуках ефективних форм і практичних методів, а ще — володіти організаційними навичками. Тобто, діяльність диригента аматорського колективу має бути поліфункціональною.

Отже, у ВНЗ культури і мистецтв необхідно ставити питання про поліфункціональну, різнобічну підготовку фахівців.

Для закріплення теоретичних знань, отриманих студентами у стінах ВНЗ, повинна бути чітко спланована та науково обґрунтована практика. Вагомий внесок у створення методики, організації і планування практики у вищій школі зробив А.Г.Ходжаєв [9]. Зокрема, дослідником було детально розкрито види діяльності, що відповідають основним функціям практики.

Означеній проблемі значну увагу також приділяли В.Г.Риндак, Л.Н.Блінова, Г.А.Ходжаєв та ін. Глибоке соціально-педагогічне обґрунтування практики в педагогічному ВНЗ, на нашу думку, дає В.А.Родіонова, наголошуючи на необхідності формування у студентів мистецьких вишів професійно-педагогічного спрямування як головної позиції вдосконалення педагогічної підготовки [6].

Розглядаючи праці вищезначених авторів, варто зазначити, що вони, перш за все, спрямовані на практичну підготовку вчителів в умовах педагогічних навчальних закладів, а їх окремі положення можуть бути широко використані у ході підготовки майбутніх диригентів оркестрових колективів.

Питання організації практики, складання програми, оформлення навчальної документації, вибір баз практики детально висвітлюються у працях В.М.Рижкова та А.Є.Пантелеймонова [8]. Вони, зокрема, обґрунтовують таке поняття, як «наскрізна програма практики» – нормативно-методичний

документ, де зафіксовані вимоги до завдань практики на весь період навчання студентів, розкрито мету, зміст, завдання і методи їх практичної підготовки, послідовність і призначення її конкретних етапів, а також їх роль у формуванні професійних умінь і навичок спеціалістів. Разом із навчальними планами наскрізна програма є основою для розробки конкретних графіків проходження практики.

Згідно з нашим баченням проблеми вдосконалення музично-педагогічної підготовки диригентів оркестрових колективів, особливу увагу варто зосередити на виборі бази практики. Так, А.Є.Пантелеймонов рекомендує вивчати бази практики, дотримуючись наступних критеріїв: відповідність профілю підприємства спеціальності навчання; забезпечення кваліфікованим керівництвом; наявність сучасного обладнання; можливість збору матеріалу для курсових робіт; наявність умов для отримання навичок роботи за фахом; закріпленість випускників на виробництві після закінчення навчального закладу; наявність житлового фонду; мінімальні транспортні затрати. Означені критерії відповідають вимогам вибору баз практики для підготовки керівників музично-аматорських колективів.

Спираючись на дослідження в цій галузі та власний досвід, нами визначено наступні вимоги до колективу для проходження практики студентами-музикантами:

- укомплектованість (наявність потрібної кількості учасників);
- наявність висококваліфікованого керівника;
- відмінний стан навчально-виховної роботи;
- достатній рівень виконавської підготовки учасників;
- якісне забезпечення колективу музичними інструментами;
- дисциплінованість і організованість колективу, що створює сприятливі умови для роботи студентів.

Як свідчать результати аналізу стану аматорських оркестрів, лише окремі з них можуть бути базою для студентської практики. Так, частина оркестрів позбавлена матеріальної бази (неповна укомплектованість інструментами, невідповідність приміщень для проведення репетицій), репетиції проводяться на низькому професійному рівні, що не відповідає методичним основам керівництва оркестровими колективами, а стосовно дитячих оркестрів, то вони на сьогодні знаходяться у надзвичайно важкому становищі. Отже, зважаючи на описані вище явища, виникають значні труднощі в організації студентської практики.

Вирішенню проблеми вибору бази практики сприяє створення філіалів кафедри, які найкраще підходять для підготовки спеціалістів, адже їм притаманний високий рівень навчально-творчої діяльності. Основне завдання філіалу – організація не лише усіх видів практики, а й спільних заходів (концертів, марш-парадів, участь у фестивалях та конкурсах), методична і репертуарна допомога колективу, а ще – створення умов для індивідуальної роботи студентів з учасниками колективу.

Проходження студентами практики повинно носити комплексний характер і передбачати виконання всіх видів професійної діяльності:

проведення репетицій, концертних виступів і дослідної роботи, виконання організаторських і педагогічних функцій керівника колективу. Виконання такої діяльності безперечно вимагатиме застосування музично-теоретичних, психолого-педагогічних і методичних знань та умінь.

Для ефективного проведення практики важливим аспектом є керівництво діяльністю студентів, спрямування її на отримання відповідних умінь і навичок. Як засвідчує досвід, не всі керівники аматорських музичних колективів можуть кваліфіковано керувати практичною діяльністю студентів. Це пов'язано з їх недостатнім рівнем музично-педагогічної підготовки. Наприклад, окремі керівники аматорських колективів володіють тільки навичками гри на музичних інструментах, не маючи при цьому спеціальної музичної освіти. Крім того, ряд керівників базових колективів хоча і мають необхідну професійну підготовку, не знайомі із завданнями практики, окремими її етапами, що може призвести до неправильної її регламентації.

Для розв'язання означених проблем, перш за все, необхідно виокремити вимоги до керівника базового колективу. До них відносять: вирішення організаційних питань практики, здійснення контролю за діяльністю студентів, практична допомога студентам у роботі з колективом і окремими групами оркестру, проведення виховної роботи, оформлення необхідної документації.

Щодо програми практики, то вона повинна містити конкретні рекомендації про педагогічне дослідження. Наприклад, під час проходження практики у дитячому музично-аматорському колективі у програмі мають бути відображені основні положення, що допоможуть оцінити педагогічну спрямованість заходів, виконавський та організаторський рівень репетиційних занять:

- репертуар оркестру (в тому числі інструктивний);
- мета і завдання конкретних виступів;
- затрата часу на розігрування оркестру та вивчення художніх творів;
- діяльність органів самоврядування в колективі;
- причини плинності учасників;
- принципи розподілу між учасниками музичних інструментів.

Описана вище організація практики «озброїть» студентів початковими вміннями аналізувати роботу колективу, враховуючи інтереси учасників, а також сприятиме формуванню практичних умінь диригента оркестрового колективу.

Варто також відзначити, що на початковому етапі проходження практики необхідно вивчати досвід диригентів, які працюють із професійними колективами. Важливо, щоб студенти якомога частіше відвідували репетиції та концерти провідних зразкових оркестрів, зустрічалися з їх керівниками, переймаючи від них неоціненний практичний досвідом. Подібні зустрічі надихають молодих людей на вдосконалення своїх умінь та навичок, сприяють переосмисленню ролі диригента оркестру, його значення в організації та підтриманні творчого клімату в колективі.

Таким чином, змістовно спланована практика із внесеними до неї окремими елементами, що розкривають методи здійснення навчально-

виховного процесу в оркестровому колективі, допоможуть студентам вникнути у специфіку керування колективом, допоможуть у набутті глибоких знань та практичних умінь.

Запропонована нами методика підготовки фахівців до музично-аматорської творчості є лише прикладом і аж ніяк не претендує на точне копіювання при побудові навчального процесу у вищому навчальному закладі. Тому при плануванні програми підготовки диригентів оркестрових колективів потрібно враховувати їх загальну орієнтованість на аматорську творчість та потребу суспільства в таких фахівцях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жаркова О. С. Проблема универсальной (полифункциональной) подготовки учителя музыки на современном этапе: джазовое музицирование как компонент учебной работы в музыкально-исполнительских классах : дисс. ...канд. пед. наук / О. С. Жаркова. – М., 1998.

2. Ільченко О. О. Художні основи аматорського народного-оркестрового виконавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. мистецтвознавства / О. О. Ільченко. – К., 1996. – 60 с.

3. Каргин А. С. Работа с самодеятельным оркестром русских народных инструментов / А. С. Каргин. – М., 1982. – 158 с.

4. Лапченко В. П. Педагогічні основи колективного навчання учнів початкових класів гри на народних інструментах : дис. ...канд. пед. наук / В. П. Лапченко. – К., 1971. – 204 с.

5. Маринін І. Г. Формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним народно-інструментальним колективом : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / І. Г. Маринін. – К., 1995. – 24 с.

6. Родионова В. А. Формирование профессиональной направленности у студентов педвузов в процессе педагогической практики : дис. ...канд. пед. наук / В. А. Родионова. – Алма-Ата, 1979. - 210 с.

7. Олексюк О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді : монографія / О. М. Олексюк. – К., 1996. – 253 с.

8. Пантелеймонов А. Е., Рыжков В. М. Производственная практика студентов и стажировка молодых специалистов / А. Е. Пантелеймонов, В. М. Рыжков. – М. : Высш. школа, 1987. – 144 с.

9. Ходжаев Г. А. Разработка моделей обоснованных решений по планированию производственной практики в высшей школе : дисс. ...канд. пед. наук / Г. А. Ходжаев. – Томск, 1977. – 159 с.

Дата надходження до редакції: 08.10.12 р.